

8. Куйбіда В. С. Самоврядування територіальної громади : монографія / В. С. Куйбіда, І. К. Кавер. – Львів : Літопис, 2006. – 108 с.
9. Макконелл К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика. / Кэмпбелл Р. Макконелл, Стенли Л. Брю. – Т. 2. – М. – 1995. – 340 с.
10. Нешитой А. С. Финансы и кредит : учебник / А. С. Нешитой. – 2-е изд., перераб и доп. – М. : Издательско-торговая корпорация “Дашков и К0”, 2006. – 572 с.
11. Протокол про застосування принципів субсидіарності та пропорційності від 2 жовтня 1997 року [Електронний ресурс] / Конституційні акти Європейського Союзу (частина I), 2005 р. – Режим доступу : http://uazakon.com/documents/date_9a/pg_ipcfoh.htm.
12. Романовский М. Н. Финансы: Учебник / М. Н. Романовский. – С-Петербург, 2006. – 440 с.
13. Теорія фінансів : навч. посіб. / П. М. Леоненко, П. Л. Юхименко, А. А. Ільєнко [та ін.]; за загальною ред. О. Д. Василика. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 480 с.
14. Финансы. Денежное обращение. Кредит. / В. К. Сенчагов, А. И. Архипов и др.– 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 720 с.
15. Финансы : учебник / А. И. Архипов, И. А. Погосов и др. – Велби Проспект: 2007. – 632 с.
16. Фишер С. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбун, Р. Шмалензи. – Пер. с англ. со 2-го изд. – М. : Дело, 1998. – 864 с.
17. Preliminary draft report on local finance in the member states of the Council of Europe // Council of Europe, Steering committee on local and regional authorities (CDLR). 11th Conference of European Ministers responsible for the local Government. – Lisbon, 10–11 October 1996. – S. I., s. a. – 56 p.

Петрушенко Ю. Н. Международные и национальные нормативные основы финансовой политики на местном уровне.

В статье проанализированы международные и национальные нормативные основы функционирования местных финансов. Обоснованы предложения по повышению эффективности финансовой политики на местном уровне в Украине.

Ключевые слова: местные финансы, финансовая политика, субсидиарность.

Petrushenko Y. International and national legal framework of financial policy on local level.

The paper examines international and national legal framework of local finance functioning. Proposals to improve efficiency of financial policy on local level in Ukraine are substantiated.

Keywords: local finance, financial policy, subsidiarity.

УДК 331.522.4

Сандугей В. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ОСВІТА ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ РОБОЧОЇ СИЛИ З ПОЗИЦІЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

У статті проведено дослідження теоретичних підходів до визначення поняття “конкурентоспроможність робочої сили”, обґрунтовано роль освітнього фактору у забезпеченні конкурентоспроможності вітчизняної робочої сили, проведено аналіз недоліків системи освітньої сфери.

Ключові слова: якість робочої сили, конкурентоспроможність робочої сили в умовах глобалізації, освіта.

Поглиблення впливу глобалізаційних процесів на розвиток української економіки ставить нові вимоги до якості національної робочої сили. Освітній рівень населення завжди був однією з найважливіших його якісних характеристик. У сучасних умовах зростає потреба в формуванні всебічно розвинутої, високоосвіченої особистості, що вміє використовувати весь багаж накопичених людством знань, аналізувати, узагальнювати, творчо мислити, виробляти нові ідеї, приймати оптимальні рішення в критичних ситуаціях, постійно вдосконалюватися. Особливої актуальності це набуває в умовах переходу до інноваційної моделі розвитку економіки, де, як вірно зазначає І. Л. Петрова: “Інтелектуальна праця виконує роль фактора забезпечення функціонування підприємства, а інноваційна праця є фактором його розвитку” [7; с. 40].

Проблемам освітньої сфери взагалі та питанням взаємозв'язку ринку праці та ринку освітніх послуг присвячені наукові доробки С. Бандура, В. Боброва, Д. Богині, О. Грішнєвої, І. Каленюк, А. Колота, Л. Лісогор, Ю. Маршавіна, Т. Осіпчук, І. Петрової, В. Студінського, С. Щур та ін.

Мета статті полягає у дослідженні підходів до визначення поняття “конкурентоспроможність робочої сили”, виявленні її факторів та обґрунтуванні ролі освіти, як визначального фактору конкурентоспроможності робочої сили в умовах поширення глобалізаційних процесів.

Не зважаючи на достатньо пильну увагу науковців щодо проблем конкурентоспроможності економіки країни та її елементів, трактування конкурентоспроможності робочої сили в економічній літературі залишається дискусійним. Виділяють три підходи до пояснення конкурентоспроможності робочої сили:

- загальнотеоретичний підхід;
- ототожнення даної категорії з якістю робочої сили;
- кон'юнктурний підхід.

Загальнотеоретичний підхід визначає конкурентоспроможність робочої сили визначають як обов'язковий атрибут товарно-грошового виробництва, що зводиться до змагання у досягненні успіхів на будь-якому рівні і в будь-якому секторі суспільно-економічного життя, до постійної здатності носія робочої сили протистояти негативним ринковим тенденціям, спрямованим у бік його виштовхування з виробничої сфери.

Більшість вітчизняних науковців, серед яких Д. Богиня, Л. Лісогор, Г. Куліков справедливо вважають, що конкурентоспроможність – це сукупність якісних та вартісних характеристик специфічного товару “робоча сила”, що забезпечують задоволення конкретних потреб роботодавців у працівниках певної кваліфікації. Розглядаючи соціально-економічну сутність конкурентоспроможності робочої сили, Д. П. Богиня виділяє три головні групи чинників, що визначають конкурентоспроможність робочої сили на ринку праці [1, с. 38]:

- загальнооб'єктивні чинники, що визначають рівень соціально-економічного стану суспільства, ступінь розвитку продуктивних сил країни та окремих її регіонів, статеві-віковий склад населення, кількісний і якісний склад ресурсів праці, розвиток інфраструктури ринку праці, соціально-побутової інфраструктури та ін.;
- чинники, що характеризують соціально-демографічний статус і загальний

фізичний стан особи працівника: стать, вік, сімейний стан, його фізичне здоров'я, місце проживання, забезпеченість житлом, наявність особистого автотранспорту;

– чинники, що характеризують соціально-психологічні якості особи: її схильності та звички, ступінь політичної зрілості, релігійність, комунікабельності, рівень інтелекту, самодисципліни, знання іноземних мов.

В певній мірі близькою є позиція О. А. Грішної, яка характеризує конкурентоспроможність як “відповідність якості робочої сили вимогам ринку, можливість перемагати в конкуренції на ринку праці, тобто повніше, порівняно з іншими кандидатами, задовольняти вимоги роботодавців за рівнем знань, вмінь, навичок, особистих якостей [1, с. 122].

Такі автори як В. М. Данюк, С. О. Щур дотримуються думки, що конкурентоспроможність є за змістом близькою до поняття якості робочої сили, тобто сукупності особистісних, професійних і ділових якостей, які характеризують її специфічні особливості та здатність задовольняти вимоги роботодавців [0, с. 34]. З даним підходом можна частково погодитися, адже якість робочої сили не завжди є гарантом конкурентоспроможності.

Л. С. Лісогор вважає, що конкурентоспроможність робочої сили є показником, який відображає ступінь відповідності якісних та кількісних характеристик робочої сили конкурентним вимогам роботодавців та дозволяє витримувати конкуренцію з боку реальних та потенційних претендентів на робоче місце [4, с. 34].

Грунтовне визначення конкурентоспроможної робочої сили дала Н. М. Глевацька, яка стверджує, що “конкурентоспроможна робоча сила – це агрегована сукупність властивостей працівника, які дають його робочій силі можливості відповідати вимогам конкурентного ринку, попиту покупців, забезпечують її визнання на ринку праці [2, с. 19].

М. В. Семикіна визначає конкурентоспроможність робочої сили як сукупність якісних та кількісних переваг (в освіті, кваліфікації, рівнях компетенції, накопиченому досвіді, схильності до інновацій, мобільності, мотивованості тощо), завдячуючи яким, на тлі створення конкурентного середовища стануть можливими інноваційні зрушення в економіці, забезпечення конкурентних позицій держави на світових ринках високотехнологічної продукції [8, с. 356].

Найпоширенішим підходом у трактуванні конкурентоспроможності робочої сили є її ототожнення з якістю робочої сили. Згідно з даним підходом під конкурентоспроможністю робочої сили розуміють лише певну систему властивостей робочої сили, тобто її якість. Згідно цього підходу, конкурентоспроможність – це “сукупність якісних і вартісних характеристик специфічного товару “робоча сила”, що забезпечують задоволення конкретних потреб роботодавців, у тому числі державних підприємств, у працівниках певної кваліфікації (професії)”. Розмежовують категорії “якість робочої сили” та “конкурентоспроможність робочої сили” за допомогою кон'юнктурного підходу. Конкурентоспроможність робочої сили, виходячи зі специфіки товару “робоча сила”, виявляється у двох напрямках. Згідно з першим напрямком робоча сила характеризується на ринку праці своїми споживчими та вартісними характеристиками. На даному етапі можна визначити такі основні чинники, що обумовлюють рівень конкурентоспроможності працівників на ринку праці:

– якісні ознаки робочої сили (професійно-кваліфікаційні характеристики, загальноосвітній рівень, особистісні характеристики тощо);

– відповідність якісних характеристик робочої сили потребам ринку праці, ціни робочої сили, попиту на неї.

Безумовно, між поняттями “якість робочої сили” та “конкурентоспроможність робочої сили” є нерозривний зв’язок. В ринкових умовах конкурентоспроможність працівника є властивістю людського капіталу, яка характеризує не тільки рівень розвитку робочої сили, але й ступінь задоволення потреби в високопродуктивній, ефективній праці.

З урахуванням поглиблення глобалізаційних факторів впливу на розвиток ринку праці ми розрізняємо поняття конкурентоспроможності робочої сили щодо національного та світового ринків праці. Отже, на наше переконання, конкурентоспроможність робочої сили в глобальному аспекті – це сукупність якісних та кількісних характеристик робочої сили, що задовольняють потреби роботодавців (резидентів чи нерезидентів) та здатні витримувати конкуренцію з боку претендентів на дане робоче місце в межах вітчизняного ринку праці та (або) ринку праці іноземної країни на умовах такого рівня заробітної плати, який відповідає якості виконаної роботи (наданих послуг).

З урахування такої особливості трудової міграції як еміграція з менш розвинутих країн у країни з більш високим ступенем розвитку, зазначимо, що конкурентоспроможність працівника на світовому ринку праці означає його конкурентоспроможність і на національному, проте конкурентоспроможність працівника на національному ринку праці не гарантує те, що він переможе у конкурентній боротьбі за робоче місце на світовому ринку праці. Це пояснюється тим, що в більш економічно розвинутих країнах кращі умови формування якісної робочої сили, тому конкуренція між претендентами за робоче місце є гострішою, а вимоги до робочої сили є набагато вищими, ніж на вітчизняному ринку праці (країни з нижчим рівнем розвитку).

У процесі формування конкурентоспроможної робочої сили значну роль відіграє освіта. Проте, в Україні система середньої освіти має низку проблем. Освітня реформа, яка проводиться в Україні на сучасному етапі, не усуває, а поглиблює основний недолік сучасної системи середньої освіти – неспроможність сформувати творчу особистість, здатну самостійно ставити та вирішувати проблеми, створювати нові знання. У навчальних закладах учням пропонують “готові” знання”, які вони мають запам’ятати і потім вчитель перевіряє як вони справилися з цією задачею. Взаємодія педагога і учня – це в основному взаємодія “передавача” інформації з “приймачем” інформації, а не спільна діяльність з освоєння світу, здобуття нового (для учня) знання про предмет вивчення. Випускники загальноосвітніх навчальних закладів не вміють застосовувати здобуті знання на практиці. Це визнається Міністерством освіти та науки України: “Недоліком загальноосвітньої підготовки залишаються недостатні вміння учнів вільно використовувати здобуті знання для розв’язання практичних завдань, аналізу нестандартних ситуацій” [3]. Тобто, невміння застосовувати знання на практиці – це відсутність знань.

Крім того, існує проблема нестачі педагогічних кадрів та зниження освіченості самих учителів. На фоні зазначеного відбувається поляризація у системі середньої освіти, де в частині середніх загальноосвітніх навчальних закладів учні взагалі не мають змоги отримати середню освіту, передбачену державним стандартом. До того ж, частину загальноосвітніх навчальних закладів можна віднести до елітних, де якість навчання набагато вища, проте вартість такого навчання є непосильною для

середньостатистичної української сім'ї.

Що стосується стану вищої освіти в Україні, то метою включення у європейські процеси щодо уніфікації підготовки робочої сили, підвищення мобільності молоді та швидкого реагування на зміну попиту і пропозиції в межах європейського ринку праці, у 1999 році Україна, разом з 29 країнами, підписала Болонську конвенцію, впровадження принципів якої сприяє підвищенню якості освіти, мотивації студентів до навчання та самоосвіти для підвищення власної конкурентоспроможності через збільшення їх шансів успішного працевлаштування не лише на вітчизняному, а й на європейському ринку праці. Дані, що наводяться у бюлетені European Student Bologna Surveys, ґрунтуються на опитуваннях студентів 31 країни-учасниці Болонського процесу, свідчать про те, що студентів приваблює саме перспектива подорожувати у різні країни і навчатися через систему зарахування кредитів і можливість краще працевлаштуватися в країні, де вища заробітна плата [10].

Падіння рівня освіти не може бути вигідним в сучасному світі, оскільки продуктивність праці малоосвіченого працівника значно нижча, ніж продуктивність праці людини, здатної застосувати свої знання на практиці. Використання високоосвіченої робочої сили приносить набагато вищий прибуток, тому зниження якості освіти в Україні серйозно вплинуло на ситуацію на вітчизняному ринку праці. Не зважаючи на те, що кількість ВНЗ особливо III-IV рівнів акредитації щороку невинно зростає (рис. 1), так як і кількість студентів (рис. 2), при невеликому їх зменшенні в останні роки (в основному через демографічні проблеми), сучасна молодь вже не перемагає у конкуренції на світовому ринку праці у співвідношенні “ціна / якість” робочої сили.

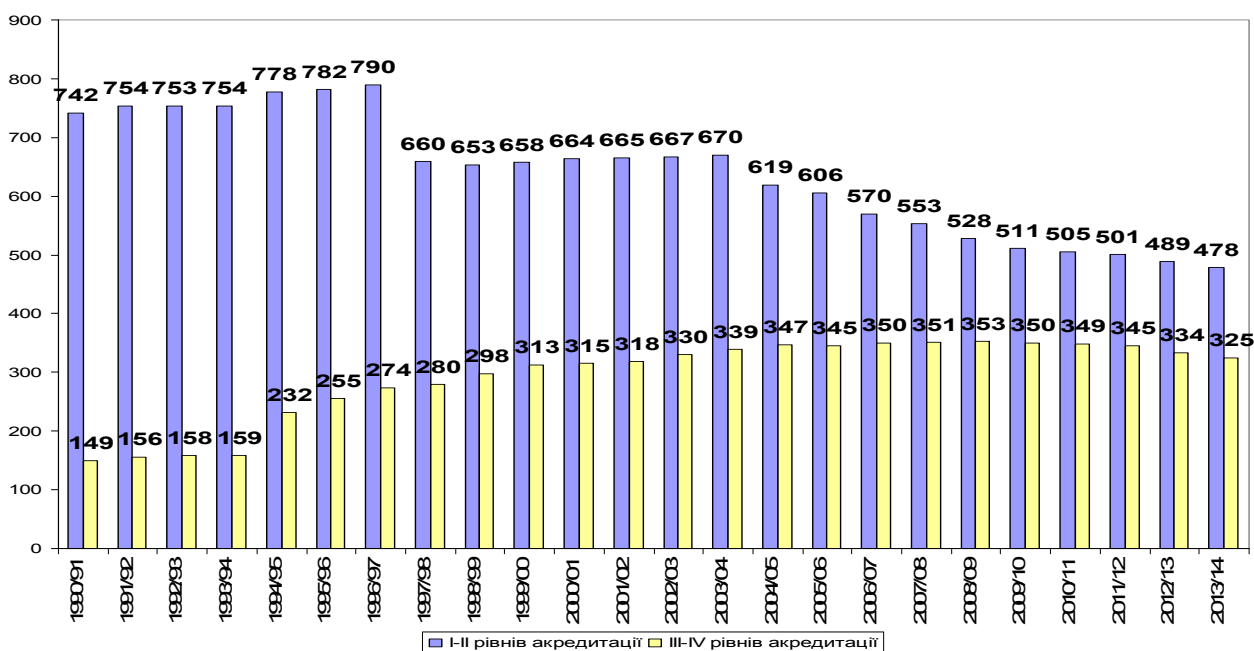

Рис. 1. Кількість ВНЗ в Україні [6].

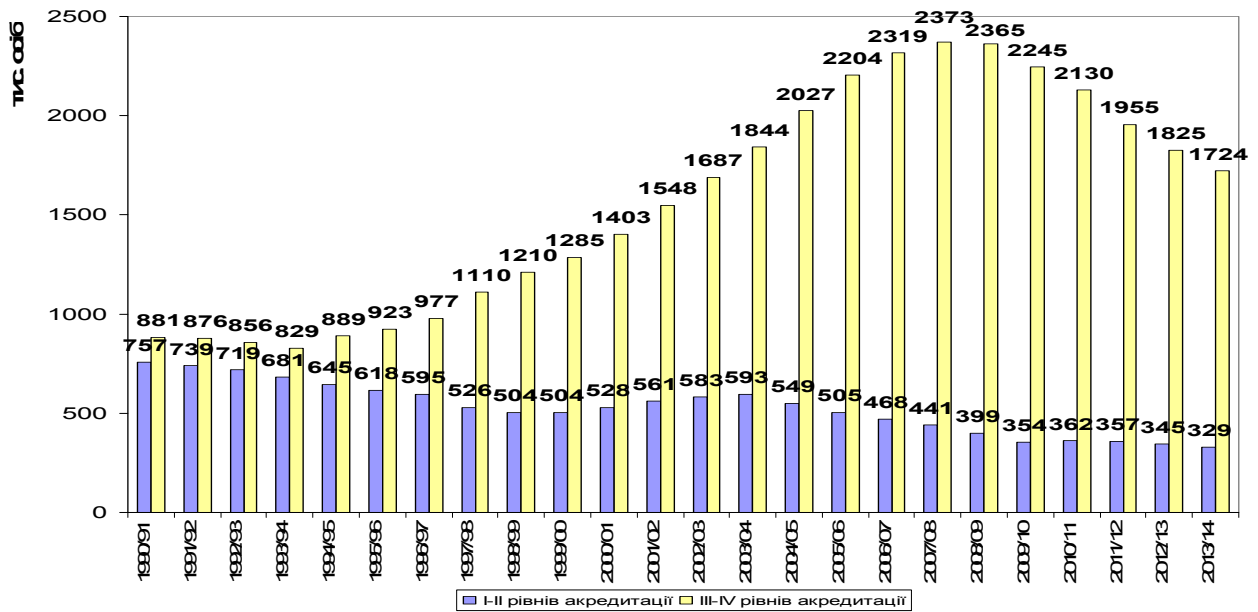

Рис. 2. Кількість студентів ВНЗ різних рівнів акредитації [6].

Підписання у 1999 році Болонської конвенції з метою включення у європейські процеси щодо уніфікації підготовки робочої сили, підвищення мобільності молоді та швидкого реагування на зміну попиту і пропозиції в межах європейського ринку праці, призвело до зменшення кількості аудиторних годин і збільшення їх кількості на самостійне опрацювання матеріалу. Проте, зменшення кількості аудиторних годин призводить до того, що студент має значну частину матеріалу опрацювати самостійно, а українська практика показала, що викладачам не виділяється достатньо часу для допомоги студентам у організації самостійного опанування дисципліни, на консультування та перевірку якості виконання самостійної роботи студентів. У такому разі самостійна робота студента часто перетворюється на імітацію самостійної роботи, а це означає як мінімум немінучі прогалини у знаннях, як максимум, недосягнення загальнонаціональної мети експерименту, а отже і поступове зниження конкурентоспроможності вітчизняної робочої сили.

Несприятливим для конкурентоспроможності робочої сили є невизначеність у освітній політиці, яка проводиться останнім часом і залежить виключно від зміни політичних сил в Україні. Основне завдання освіти в Україні – задоволення кадрових потреб економіки, а тому освіта є визначальним фактором не лише конкурентоспроможності працівника на ринку, а й конкурентоспроможності країни в цілому. Цей показник, поряд з показником “ефективність ринку праці” є складовою глобального індексу конкурентоспроможності. Порівняння конкурентоспроможності України з іншими країнами показує, що потенціал конкурентоспроможності залишається нереалізованим. Займаючи 73 місце в переліку 131 країни, Україна істотно відстає від більшості нових країн-членів ЄС. На тлі загальної невисокої конкурентоспроможності України виділяються оцінки рівня вищої освіти та професійної підготовки (53 місце) та ефективності ринку праці – 65 позиція серед 131 країни. Наведені дані опосередковано підтверджують наявність високих потенціалів ринку праці та ринку освітніх послуг, недостатня реалізація яких обумовлена неузгодженістю їх функціонування та розвитку.

Згідно даних Міністерства освіти і науки, у 2012/2013 навчальному році в Україні підготовлено всього 0,57 % випускників в інноваційних напрямках освіти, що аж ніяк не відповідає інноваційному курсу України [5].

Також важливою проблемою в освітній сфері є низький рівень фінансування, за цим показником у відсотках до ВВП станом на 2012 рік Україна займала 57 місце з показником 5,3%.

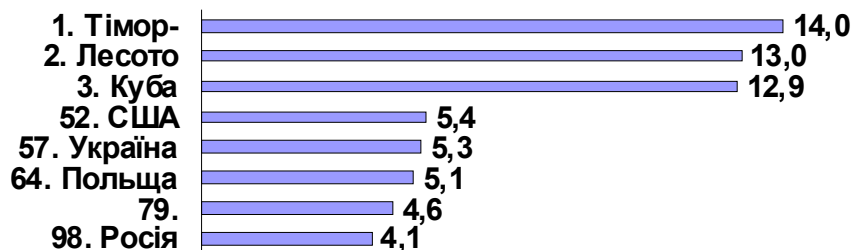

Рис. 3 Рейтинг країн за рівнем витрат на освіту у 2012 р., % до ВВП [6].

Враховуючи те, що Україна за обсягами ВВП значно поступається, наприклад, США, можна зробити висновок про реальні обсяги виділених коштів з державного бюджету на освіту у нашій країні.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Результати проведеного аналізу свідчать про те, що освіта в сучасних умовах є визначальним фактором конкурентоспроможності робочої сили. А поскільки, основне завдання освіти в Україні – задоволення кадрових потреб економіки, а тому освіта є визначальним фактором не лише конкурентоспроможності працівника на ринку праці, а й конкурентоспроможності країни в цілому.

У зв'язку із зазначеним, вважаємо, що освітня політика загалом та прийняття Закону України “Про вищу освіту” повинні орієнтуватись на підготовку кваліфікованої робочої сили, що не лише здатна конкурувати на ринках праці високорозвинених країн, а й буде тією рушійною силою, що зумовить перехід України до інноваційної моделі розвитку.

Використані джерела:

1. Грішнова О. А. Формування якості робочої сили та конкурентоспроможності працівника в процесі інвестування в людський капітал / О. А. Грішнова // Конкурентоспроможність у сфері праці: зб. наук. пр. Серія “Економіка праці та соціальної сфери”. – К.: Ін-т економіки НАН України, 2010. – С. 122.
2. Конкурентоспроможність робочої сили регіону: методологія та напрями забезпечення: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.09.01 / Н. М. Глевацька. – К., 2006. – 19 с.
3. Концепція загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/average>.

4. Лісогор Л. С. Формування конкурентного середовища на ринку праці : дис. ... д-ра екон. наук : 08.09.01 / Лісогор Лариса Сергіївна. – К., 2006. – 449 с.
5. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [//www.mon.gov.ua](http://www.mon.gov.ua).
6. Офіційний портал Державного Комітету статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Петрова І. Л. Модернізація освіти як фактор інноваційної праці //Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18. Економіка і право: зб.наук.праць. – Випуск 24. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014. – 264 с.
8. Семикіна М. В. Мотивація конкурентоспроможності праці: теорія і практика регулювання : монографія / М. В. Семикіна. – Кіровоград : ППК, 2003. – 356 с.
9. Щур С. Методика оцінки конкурентоспроможності управлінського персоналу / С. Щур // Україна: аспекти праці. – 2009. – №7. – С. 34-37.
10. The National Unions of Students in Europe [Електронний ресурс]. / Національна студентська організація в Європі. – Режим доступу: <http://www.esib.org>. – Назва з екрана.

Сандугей В. В. Образование как фактор конкурентоспособности отечественной рабочей силы с позиции глобализационной перспективы.

В статье проведено исследование теоретических подходов к определению понятия “конкурентоспособность рабочей силы”, обоснована роль образовательного фактора в обеспечении конкурентоспособности отечественной рабочей силы, проведен анализ недостатков системы сферы образования.

Ключевые слова: качество рабочей силы, конкурентоспособность рабочей силы в условиях глобализации, образование.

Sanduhey V. Education as a factor of competitiveness of domestic labor from the standpoint perspectives globalization

This paper studied the theoretical approaches to the definition of “competitive workforce”. The role of the educational factor in the competitiveness of domestic labor, the analysis of the shortcomings of the education sector.

Keywords: quality workforce konkurentospromozhnist labor in globalizing education.

УДК 331.101.5

Патлатой О. Є.

Одеський національний економічний університет

ФОРМИ ВІДЧУЖЕННЯ В СФЕРІ НАУКОВОЇ ПРАЦІ ТА НАПРЯМИ ЇХ ПОДОЛАННЯ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

У статті розкривається економічна характеристика категорії відчуження в контексті дослідження форм, які набуває наукова праця в сучасній економіці. Проаналізована економічна форма відчуження продукту наукової праці та її інституціональні втілення. Досліджені специфічні для трансформаційної економіки України форми відчуження в сфері наукової праці.

Ключові слова: наукова праця, продукт наукової праці (наукова інформація), форма відчуження.

Питання про відчуження вперше постало в європейській філософії як вічна, позаісторична й доволі уможлядна проблема людського духу. Однак в процесі розвитку капіталістичної економіки вона набула економічної і конкретно-історичної визначеності і знайшла втілення в відносинах праці і капіталу, коли людина (робітник)